

> Retouradres Postbus 19201 3501 DE Utrecht

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
T.a.v. de heer drs. M.J. van Rijn
Postbus 20350
2500 EJ DEN HAAG

Bezoekadres

Stadsplateau 1
3521 AZ Utrecht
T 088 370 02 88
www.jeugdinspecties.nl

Inlichtingen bij**Ons kenmerk**

TSD/STJ/17-05-9389

Uw kenmerk**Bijlage(n)**

1

Datum 8 mei 2017
Betreft Rapport 'Moeder en kind verlaten de vrouwenopvang:
(wie) is dat een zorg?

Geachte heer Van Rijn,

Hierbij bied ik u het rapport *Moeder en kind verlaten de vrouwenopvang: (wie) is dat een zorg?* aan. Dit toezichtonderzoek is geprogrammeerd in de Meerjarenvisie en –programmering 2016 - 2019 van het Samenwerkend Toezicht.

Jaarlijks verblijven vele duizenden kinderen in de vrouwenopvang. De inspecties vinden het belangrijk dat risico's ten aanzien van de gezonde en veilige ontwikkeling van deze –kwetsbare – kinderen blijvend in beeld zijn en dat de veiligheid en ondersteuning van deze kinderen ook na vertrek uit de instelling gewaarborgd blijft. Dit kan alleen als ook de veiligheid van en ondersteuning aan de moeder goed geregeld is. Kinderen zijn tenslotte (grotendeels) afhankelijk van hun ouder(s).

Daarom hebben de samenwerkende inspecties onderzoek gedaan naar de continuïteit van zorg en ondersteuning en het borgen van veiligheid aan ouder(s) en kinderen die de vrouwenopvang verlaten. De inspecties signaleren wat bevorderende en belemmerende factoren zijn en doen aanbevelingen om belemmeringen weg te nemen en verbeteringen te realiseren. Het betreft een toezichtonderzoek dat een landelijk beeld geeft. Alle vrouwenopvang organisaties die bij de Federatie Opvang zijn aangesloten en belangrijke ketenpartners zijn in het onderzoek bevraagd.

De inspecties troffen bij de onderzochte vrouwenopvangorganisaties en ketenpartners goede voorbeelden aan die zorgen voor veiligheid en continuïteit in de zorg en ondersteuning na verblijf in de opvang.

Hierbij valt in positieve zin op dat de vrouwenopvang bijna altijd nazorg verleent aan vrouwen en kinderen die de opvang verlaten. De vrouwenopvang heeft oog voor (fysieke) veiligheid tijdens de opvang en ook als moeder en kind de opvang verlaten.

**Samenwerkend Toezicht
Jeugd/Toezicht Sociaal
Domein**

Kenmerk
TSD/STJ/17-05-9389

Continuïteit van zorg en ondersteuning na het verlaten van de opvang is echter niet vanzelfsprekend. De inspecties zien het ontbreken van continuïteit in de zorg en ondersteuning als een groot risico voor een terugval in problematiek en voor de veiligheid van moeders en kinderen die de vrouwenopvang verlaten. Want juist partijen die nog achter de voordeur bij het gezin komen kunnen onveiligheid na de opvang signaleren. Factoren die bijdragen aan deze discontinuïteit zijn het ontbreken van een integraal plan en onvoldoende invulling van de regiefunctie na vertrek uit de opvang. Daarnaast zijn er vaak wachttijden voor hulp vanuit wijkteams of gespecialiseerde zorg. Te weinig informatie bij de ketenpartners over moeder en kind die in de opvang hebben verbleven, speelt ook een rol. Daarnaast kan er sprake zijn van onvoldoende expertise bij de vervolghulp over problematiek na huiselijk geweld of kan het zijn dat de beschikbaarheid van hulp niet voldoende aansluit op wat nodig is.

De inspecties benadrukken dat de kwetsbaarheid van deze groep moeders en kinderen in de overgang naar zelfstandigheid van de vrouwenopvang en de ketenpartners speciale aandacht vraagt en rechtvaardigt. Ook gemeenten hebben een belangrijke rol in het organiseren en borgen van een veilige leefsituatie, het zorg dragen dat signalen van onveiligheid worden opgepakt en het handelen naar aanleiding van deze signalen.

In een gezamenlijk bestuurlijk overleg tussen de Federatie Opvang, VNG en VWS werden de uitkomsten van het toezichtonderzoek herkend en onderschreven. De uitkomsten van het toezichtonderzoek zullen op maandag 22 mei aanstaande openbaar worden gemaakt wanneer de resultaten worden gepresenteerd op het VNG congres *Dag van zorg en veiligheid*.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Namens Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd

mw. drs. G.E.M. Tielen
hoofdinspecteur Inspectie Jeugdzorg

MOEDER EN KIND VERLATEN DE VROUWENOPVANG. (WIE) IS DAT EEN ZORG?

Utrecht, mei 2017

Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd (TSD/STJ)

- Inspectie voor de Gezondheidszorg
- Inspectie van het Onderwijs
- Inspectie Jeugdzorg
- Inspectie Veiligheid en Justitie
- Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De vijf rijksinspecties van het Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd (TSD/STJ) houden toezicht op het stelsel van zorg en ondersteuning in het sociaal domein. De inspecties richten zich op de vraag of zij in de praktijk kunnen zien of het stelsel werkt zoals beoogd; krijgen kwetsbare burgers de benodigde zorg en ondersteuning, is deze passend, effectief en waar nodig samenhangend? Daarbij maken de inspecties gebruik van twee toezichtkaders: Toezichtkader stelseltoezicht jeugd en Toezichtkader stelseltoezicht volwassenen in het sociaal domein.

Inhoud

Infographic.....	4
1. Inleiding	5
2. Veiligheid.....	8
2.1 Grootste veiligheidsrisico's.....	8
2.2 Zicht op (on)veiligheid	8
2.3 Veiligheidsplan	9
2.4 Signalen van onveiligheid	9
2.5 Sociaal netwerk	10
3. Continuïteit van zorg en ondersteuning	12
3.1 Samenwerking	12
3.2 Nazorg door de vrouwenopvang	13
3.3 Vervolg hulp door de ketenpartners	13
3.4 1 gezin 1 plan.....	14
3.5 Eigen regie	15
3.6 Professionele regie	16
3.7 Delen van informatie	16
3.8 Conclusie	16
4. Eindconclusie en aanbevelingen.....	18
4.1 Eindconclusie.....	18
4.2 Aanbevelingen.....	19

MOEDER EN KIND VERLATEN DE VROUWENOPVANG. (WIE) IS DAT EEN ZORG?

Moeder en kind hebben na het verlaten van de vrouwenopvang behoefte aan zorg en ondersteuning op de gebieden: **veiligheid, gezin, onderwijs, gezondheidszorg, financiën en wonen**

WAT GAAT GOED?

Nazorg vanuit vrouwenopvang zorgt voor continuïteit in zorg en ondersteuning.

De vrouwenopvang heeft oog voor de veiligheid tijdens en na het verlaten van de opvang.

Samenwerking tussen ketenpartners en vrouwenopvang in ontwikkeling.

ZICHT OP SIGNALEN VAN ONVEILIGHEID

Moeders en kinderen raken soms uit beeld. Professionals signaleren risico's op onveiligheid dan niet.

Aanbeveling:

Betrokken ketenpartners zijn op de hoogte van vertrek en het veiligheidsplan, zij weten waar ze met signalen terecht kunnen.

SAMENWERKEN EN EVALUEREN

Er wordt niet altijd gewerkt met een integraal plan voor het hele gezin en de regisseursfunctie is onvoldoende ingevuld.

Aanbeveling:

Maak samenwerkingsafspraken over integrale plannen, regievoering en informatie delen. Evalueer deze afspraken periodiek.

CONTINUÏTEIT VAN ZORG EN ONDERSTEUNING

Stagnaties bij financiën en (gespecialiseerde) hulp.

Aanbeveling:

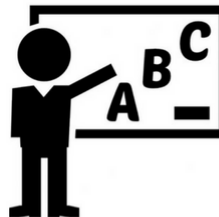
Betrek (vervolg)hulpverlening al voordat moeder en kind de opvang verlaten. Zorg ervoor dat de drempel voor hulp zo laag mogelijk is vooral bij het inkomen en inzet van (specialistische) hulp.

EXPERTISE OVER HUISELIJK GEWELD

Ketenpartners die betrokken zijn na vertrek uit de opvang hebben onvoldoende expertise over huiselijk geweld.

Aanbeveling

Vergroot bij ketenpartners de expertise over huiselijk geweld zodat zij problematiek en signalen kunnen herkennen. De vrouwenopvang en gemeenten kunnen dit bevorderen/faciliteren.

1. Inleiding

Aanleiding

De samenwerkende inspecties hebben onderzoek gedaan naar de continuïteit van zorg en ondersteuning en het borgen van veiligheid aan ouder(s) en kinderen die de vrouwenopvang verlaten. De afgelopen jaren hebben de inspecties in meerdere calamiteitenonderzoeken gezien dat er nog (te) weinig aandacht is voor de veiligheid van en zorg aan kinderen en hun ouder(s) tijdens de overgang van de vrouwenopvang naar zelfstandigheid. Er is dan vaker sprake van ingewikkelde problematiek, zoals het betrekken van vaders terwijl zij dader zijn van huiselijk geweld en moeders die (nog) kampen met veel problemen of een risico vormen voor het kind. Risico's die uit de onderzoeken naar calamiteiten naar voren kwamen, lagen onder andere in zorg en ondersteuning die niet tot stand kwam en het uit beeld verdwijnen van gezinnen. Vaak met als onderliggende oorzaak zorgmijding door de ouders.

Achtergrond en omvang

Kinderen die de vrouwenopvang verlaten vormen een kwetsbare groep. De inspecties vinden het van belang dat risico's voor de gezonde en veilige ontwikkeling van deze kinderen blijvend in beeld zijn en dat de veiligheid en ondersteuning van deze kinderen ook na vertrek uit de instelling gewaarborgd blijft. Dit kan alleen als ook de veiligheid van en ondersteuning aan de moeder goed geregeld is. Kinderen zijn tenslotte (grotendeels) afhankelijk van hun ouder(s).

Moeders en kinderen in de vrouwenopvang

Wanneer moeders en kinderen in de vrouwenopvang komen, is de situatie thuis geëscaleerd en onveilig. Een opname kan ook vanwege eerwraak, mensenhandel of loverboyproblematiek plaatsvinden. Angst van de moeder voor de partner, financiële afhankelijkheid, de gevolgen voor het gezag over het kind, schaamte of familie-eer¹ spelen een rol. Vaak ontbreekt een netwerk voor informele steun². Vrouwen die in de vrouwenopvang verblijven hebben veelal psychische gezondheidsproblemen, schulden of verslaving en hebben zorgbehoeften op meerdere leefgebieden.

Hoewel we spreken over de 'vrouwenopvang', verblijven jaarlijks naast de vrouwen ook ruim 4000 kinderen en jongeren (t/m 17 jaar) in de vrouwenopvang, meegekomen met hun moeder³. Deze groep kinderen heeft ingrijpende en potentieel traumatiserende gebeurtenissen meegemaakt⁴.

De opvang is bedoeld voor vrouwen en kinderen die zich in situaties bevinden die dermate ernstig zijn dat veiligheidsmaatregelen die ambulante geboden kunnen worden, tekort schieten⁵. Zodra de situatie veilig genoeg is, keren vrouwen en kinderen terug naar zelfstandig wonen.

¹ <http://www.conwaywomensshelter.com/why>

² Veilige Toekomst. Doen wat nodig is voor kinderen in de opvang. Werkgroep Veilige Toekomst, Stichting Kinderpostzegels Nederland, Federatie Opvang. Oktober 2015.

³ Brief van de organisaties Adessium Foundation, Augeo Foundation, Het Vergeten Kind, Kansfonds en Kinderpostzegels aan VNG-commissie Gezondheid en Welzijn, 23 december 2016.

⁴ Veilige Toekomst. Doen wat nodig is voor kinderen in de opvang. Werkgroep Veilige Toekomst, Stichting Kinderpostzegels Nederland, Federatie Opvang. Oktober 2015.

⁵ Regio Aanpak Veilig Thuis. Kwaliteitsdocument Opvang slachtoffers van huiselijk geweld. Mei 2014.

Dit betekent niet dat alle problemen dan zijn opgelost. Gezien de vaak complexe problematiek is extra ondersteuning na het verlaten van de vrouwenopvang belangrijk.

Juist de inzet van zorg en ondersteuning na de opvang is noodzakelijk om een duurzaam veilige situatie te creëren en te voorkomen dat moeders en kinderen terugkeren in de geweldsspiraal of terugvallen in oude patronen. Daarvoor is het belangrijk om al tijdens het verblijf en ook daarna de zorgbehoefte en veiligheid van moeders en kinderen in kaart te brengen en daaraan te werken.

Onderzoek

Voor een succesvol en veilig vervolg op het vertrek van moeder/kind uit de vrouwenopvang is het belangrijk om ondersteuning te blijven bieden zolang dat nodig is, voor zowel moeder als kind. Dat kan gaan om zorg en ondersteuning op het gebied van: veiligheid, wonen, werk en inkomen, schulden, relaties, opvoedingsondersteuning, gezondheid, onderwijs.

Dit onderzoek richt zich dan ook op borging van veiligheid van moeders en kinderen na hun vertrek uit de vrouwenopvang en continuïteit in zorg en ondersteuning.

De inspecties signaleren wat bevorderende en belemmerende factoren zijn en doen aanbevelingen om belemmeringen weg te nemen en verbeteringen te realiseren. Het betreft een toezichtonderzoek dat een landelijk beeld geeft. Alle vrouwenopvangorganisaties en belangrijke ketenpartners zijn in het onderzoek bevestigd.

De centrale vraag van de inspecties luidde:

Wat gaat goed en wat kan beter bij het bieden van continuïteit van zorg en ondersteuning en het borgen van veiligheid aan ouder(s) en kind(eren) die de vrouwenopvang verlaten en welke verklaringen kunnen hiervoor gegeven worden?

In dit toezichtonderzoek hebben de inspecties relevante delen uit het toezichtkader stelseltoezicht jeugd en het toezichtkader stelseltoezicht volwassenen in het sociaal domein gebruikt⁶.

De inspecties hanteerden de volgende onderzoeksmethoden:

- **Deskresearch en vooronderzoek:** Context interviews met belangrijke partijen zoals Federatie Opvang, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Ministerie van VWS en enkele werkbezoeken bij vrouwenopvangorganisaties.
- **Interviews met vrouwenopvangorganisaties:** De inspecties hebben alle 24 vrouwenopvangorganisaties die zijn aangesloten bij de Federatie Opvang, telefonisch geïnterviewd.
- **Groepsbijeenkomsten met ketenpartners:** De inspecties hebben zes regionale bijeenkomsten georganiseerd om informatie te verzamelen bij ketenpartners waarmee het gezin na vertrek op alle verschillende leefgebieden (veiligheid, wonen, financiën, gezin, gezondheid en onderwijs) te maken

⁶ Het geoperationaliseerde toetsingskader van dit onderzoek staat op www.toezichtsociaaldomein.nl.

heeft. In totaal hebben 59 personen deelgenomen⁷.

- **Interviews met moeder en kind:**

De inspecties hebben daarnaast ook individueel gesproken met zes moeders en met drie kinderen.

Taken en verantwoordelijkheden van gemeenten

Bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, waar de vrouwenopvang deel van uitmaakt, spelen ook gemeenten een belangrijke rol. Centrumgemeenten moeten regionaal afspraken maken over de besteding van de middelen die het Rijk hiervoor beschikbaar stelt⁸ en ervoor zorgen dat de aanpak wordt verankerd in de gemeenten die onder deze regio vallen. Hiervoor stellen zij een regiovisie op. Weliswaar loopt de financiering van de opvang via de centrumgemeenten, de aanpak van geweld in huiselijke kring betreft ook preventie en nazorg. Voor deze taken zijn alle gemeenten verantwoordelijk.

Per 1 januari 2015 valt de begeleiding in de opvang onder de Wet maatschappelijk ondersteuning 2015 (Wmo). De inzet van jeugdhulp is ook een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Dit biedt mogelijkheden om de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling integraal vorm te geven.

Vanuit de Regio Aanpak Veilig Thuis⁹ zijn voor gemeenten kwaliteitseisen ontwikkeld

⁷ Het gaat om medewerkers van politie, Veilig Thuis, veiligheidshuis, woningbouwcorporatie, sociale dienst/ werk & inkomen, schuldhulpverlening, bewindvoerder, wijkteam, jeugdteam, centrum jeugd en gezin, maatschappelijk werk, vrijwilligersorganisatie, gespecialiseerde jeugdhulp, jeugdgezondheidszorg, huisarts, consultatiebureau en basis- en voortgezet onderwijs.

⁸ Door middel van de Decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang (DU/VO). Er zijn in dit kader vijfendertig centrumgemeenten.

⁹ www.regioaanpakveiligthuis.nl

voor de hulp en opvang van slachtoffers van huiselijk geweld.

Deze kwaliteitseisen stellen onder andere de gemeenten en de opvangorganisaties in staat om met elkaar het gesprek aan te gaan over wat zij hierbij belangrijk vinden en geven de lokale Wmo-toezichthouder houvast voor het uitvoeren van toezicht¹⁰.

Uit cijfers van de Federatie Opvang blijkt dat de meeste vrouwen gaan wonen in de gemeente waar zij in de vrouwenopvang verbleven. Dat maakt samenwerking tussen vrouwenopvang en deze gemeenten extra belangrijk.

Leeswijzer

In dit rapport komen twee hoofdstukken met bevindingen aan de orde. Hoofdstuk 2 beschrijft de bevindingen over het borgen van de veiligheid bij het verlaten van de vrouwenopvang. Hoofdstuk 3 beschrijft wat de inspecties hebben opgehaald over continuïteit van zorg en wat daarbij belangrijk is. Deze hoofdstukken worden steeds afgesloten met een conclusie van de inspecties. In hoofdstuk 4 staan de hoofdconclusies en aanbevelingen om de veiligheid en continuïteit van zorg en ondersteuning voor moeder en kind te verbeteren.

¹⁰ Basis Kwaliteitseisen hulp en opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld, VNG/FO, mei 2016. http://www.opvang.nl/files/Kwaliteitseisen_hulp_en_opvang_Digitaal.pdf

2. Veiligheid

Door een onveilige thuissituatie komen moeders en kinderen in de vrouwenopvang terecht. Bij het verlaten van de opvang is het dan ook van belang dat er zicht blijft op veiligheidsrisico's en deze indien nodig worden beperkt. Voor het vertrek uit de vrouwenopvang is het belangrijk dat organisaties die vervolghulp bieden vroegtijdig worden betrokken zodat de veiligheid al voor het verlaten van de opvang ingeschat kan worden. Vooral als de nazorg van de vrouwenopvang stopt, moeten andere betrokken partijen zicht houden op de veiligheid.

Veiligheidsrisico's tijdens en na het verlaten van de opvang moeten in een zo vroeg mogelijk stadium worden gedeeld. Als kinderen onveilig zijn, moeten maatregelen worden genomen om de veiligheid te herstellen.

2.1 Grootste veiligheidsrisico's

In de vrouwenopvang wordt veel aandacht besteed aan het versterken van de eigen kracht van moeder, maar de overgang van deze gestructureerde omgeving naar een omgeving waar veel op moeder neerkomt, is stressvol. In de praktijk zien de vrouwenopvangorganisaties en ketenpartners terugval in de oude patronen, situaties en gedrag als een kwetsbaar punt en derhalve ook als veiligheidsrisico voor kinderen na het verblijf in de opvang.

Terugval kan onder andere ontstaan door een (te) korte periode van nazorg door de vrouwenopvang. Een korte periode van nazorg door de vrouwenopvang heeft verschillende oorzaken. Bijvoorbeeld omdat de vrouwenopvangorganisatie geen budget

heeft voor nazorg of de vrouw en kind(eren) zijn uit beeld verdwenen na het verlaten van de opvang.

Ketenpartners zien een groot risico als er geen hulpverlening meer achter de voordeur komt waardoor het –professionele- zicht ontbreekt op hoe het met moeder en kind gaat. Deze situatie kan ontstaan als moeder geen hulp meer wil of als zij geen hulpvraag meer heeft of deze niet kan formuleren. Dit risico is nog pregnanter bij verhuizing naar een andere regio, wat het inzetten of overdragen van hulp lastiger maakt.

Goed voorbeeld: Vrouwenopvang Emergis legt bij verhuizing buiten de gemeente/regio contact met Veilig Thuis in de regio waar de moeder met kind naartoe gaat voor monitoring.

2.2 Zicht op (on)veiligheid

Vrouwenopvangorganisaties geven aan dat niet alle ketenpartners, zoals wijkteams, over expertise beschikken om signalen van onveiligheid goed in te kunnen schatten. En als signalerende ketenpartners zoals scholen, huisartsen, woningbouw of jeugdgezondheidszorg zich zorgen maken over (mogelijke) onveiligheid, weten zij vaak niet waar ze met het signaal terecht kunnen.

Na het verblijf in de vrouwenopvang houdt de politie de fysieke veiligheid in het oog als daar afspraken over zijn gemaakt. Veilig Thuis houdt zicht op de veiligheid bij een melding. Als er een gezinsvoogd betrokken is, houdt deze zicht op de veiligheid van het kind. Ketenpartners geven aan dat de politie, Veilig Thuis en gezinsvoogden de veiligheid niet alleen in kunnen schatten maar daarbij ook andere partijen nodig hebben. Iedere

partij ziet immers moeder en kind in een andere context. De andere ketenpartners zoals wijkteams, scholen, woningbouwvereniging, werk en inkomen, jeugdgezondheidszorg en huisartsen geven aan geen zicht op de veiligheid te hebben of hier voor zichzelf niet expliciet een verantwoordelijkheid te zien.

Ervaring van een moeder uit de vrouwenopvang: "Er is een contactverbod voor de vader van mijn kinderen. Er zijn met de wijkagent en de begeleider van de vrouwenopvang afspraken over veiligheid gemaakt. Ik woon op een geheim adres. De school is ook goed op de hoogte van de veiligheidssituatie. Hierover is een gesprek geweest met de school".

Goed voorbeeld vrijwilligersorganisatie: "Onze organisatie heeft een protocol huiselijk geweld en kindermishandeling. Onze vrijwilligers zijn daarin getraind en wij zijn verplicht dat protocol te volgen. De vrijwilligers komen wekelijks in het gezin en als zij onderbuikgevoelens hebben, bespreken ze die met ons en volgen we ons protocol".

2.3 Veiligheidsplan

De vrouwenopvang maakt bijna altijd een veiligheidsplan waarin risico's worden omschreven. Bij vertrek wordt daarvoor door een groot deel van de vrouwenopvang-organisaties een nieuwe risico-inschatting gemaakt en de benodigde maatregelen getroffen. Afstemming vanuit de vrouwenopvang met politie vindt indien nodig plaats. Het veiligheidsplan wordt volgens ketenpartners niet altijd aan hen overgedragen, terwijl zij (mede)

verantwoordelijk zijn voor de veiligheid na vertrek. Bij vertrek uit de opvang wordt vaak gefocust op de veiligheid ten opzichte van de dader, waardoor opname in de vrouwenopvang nodig was, en minder op de veiligheid van kinderen in het huidige gezin, waaronder moeder en een eventuele nieuwe partner.

Er worden verschillende maatregelen getroffen door de vrouwenopvang en ketenpartners om onveilige situaties voor vrouwen en kinderen te voorkomen bij het verlaten van de opvang zoals gebruik van het Aware systeem (alarmsysteem van de politie), het doen van een zorgmelding bij Veilig Thuis of een huisverbod aanvragen voor de vader.

Goed voorbeeld onderwijs en jeugdhulp: Een ambulant begeleider vanuit de vrouwenopvang heeft regelmatig contact met het gezin en houdt zicht op veiligheid van kinderen. Moeder weet wat te doen in onveilige situaties. Ook het betrokken netwerk maakt in het meest ideale geval deel uit van het veiligheidsplan. Zij controleren afspraken en worden door moeder gealarmeerd in tijden van nood. In geval van mogelijke dreiging wordt de wijkagent geïnformeerd.

2.4 Signalen van onveiligheid

Signalerende ketenpartners zoals wijkteams, scholen, woningbouwvereniging, werk en inkomen, vrijwilligersorganisaties, jeugdgezondheidszorg en huisartsen geven aan ervan op de hoogte te willen zijn dat vrouwen en kinderen in de opvang hebben verbleven. Dit is nu vaak niet het geval.

Deze informatie zou hen helpen om extra attent te kunnen zijn op signalen van onveiligheid als moeders en kinderen de opvang hebben verlaten.

Ketenpartners maken bijna geen gebruik van de Verwijs Index Risicjongeren om hun zorgen te delen. Ze geven aan behoefte te hebben aan een regisseur met wie ze signalen van onveiligheid kunnen bespreken, zodat vervolgens bepaald kan worden wie welke actie gaat ondernemen.

2.5 Sociaal netwerk

Zowel de vrouwenopvang als de ketenpartners geven aan dat het sociale netwerk erg belangrijk is als moeders en kinderen de opvang verlaten, zowel voor het signaleren van veiligheidsrisico's als ook voor praktische ondersteunende en emotionele hulp. De ondersteuning vanuit het sociale netwerk kan ervoor zorgen dat moeders en kinderen hun leven sneller op de rit krijgen na het verlaten van de opvang.

In de praktijk is het netwerk van de moeders en kinderen vaak gering en/of zwak, ook al voordat zij in de vrouwenopvang verbleven. Dit zet zich voort als de opvang wordt verlaten, vooral als het gezin naar een nieuwe regio verhuist. Ketenpartners geven aan dat het belangrijk is het sociale netwerk te activeren om isolatie te doorbreken of te voorkomen. Tegelijkertijd geven zij aan niet goed te weten hoe ze het netwerk kunnen activeren of helpen op te bouwen¹¹.

De vrouwenopvang en de ketenpartners vinden het belangrijk om de vader bij het gezin en de hulp te betrekken, mits dit geen

veiligheidsrisico's met zich meebrengt. Het betrekken van de vader kan kwetsbaar zijn in verband met veiligheidsrisico's voor moeder en kinderen maar kan ook leiden tot nieuwe mogelijkheden. Bijvoorbeeld als vader gezag over de kinderen heeft, is zijn toestemming nodig bij bijvoorbeeld de inzet van bepaalde hulp voor het kind.

Goed voorbeeld Woningbouw: Wij huisvesten een cliënt uit de vrouwenopvang vooral daar waar haar sociaal steunend netwerk is.

Ervaring van een moeder uit de vrouwenopvang: "Ik heb samen met mijn ex-partner therapie gehad vanuit de vrouwenopvang. De therapie is beter dan een straf voor mijn ex-partner. Het is het beste om het probleem zo vroeg mogelijk aan te pakken."

2.6 Conclusie

De inspecties vinden het positief dat de vrouwenopvang bijna altijd een veiligheidsplan maakt. Dit plan wordt echter nog onvoldoende gedeeld met organisaties die vervolghulp bieden. Politie, Veilig Thuis en gezinsvoogden hebben het meeste oog voor de veiligheid. Andere partijen zoals wijkteams, scholen, woningbouwvereniging, vrijwilligersorganisaties, werk en inkomen, jeugdgezondheidszorg en huisartsen spelen echter ook een belangrijke rol in de borging van de veiligheid van moeders en kinderen. Zij voelen zich te weinig verantwoordelijk, hebben niet altijd voldoende expertise om signalen van onveiligheid te kunnen duiden en missen informatie over het verblijf en vertrek uit de vrouwenopvang van vrouwen en kinderen. Als er signalen over onveiligheid zijn, weten partijen niet met wie ze deze kunnen bespreken. Hierdoor komen signalen van onveiligheid niet of te laat in beeld.

¹¹<http://www.vilans.nl/docs/vilans/publicaties/werkwijzer-werken-aan-sociale-netwerken-clienten.pdf>

Dit vormt vooral een risico als er geen zorg en ondersteuning in het gezin (meer) actief is en de moeder als enige zicht houdt op de veiligheid van het kind.

Het sociale netwerk kan na het verblijf in de vrouwenopvang ook een signalerende en ondersteunende rol spelen maar is vaak in geringe mate aanwezig. Ketenpartners weten echter niet goed hoe ze een sociaal netwerk kunnen activeren.

3. Continuïteit van zorg en ondersteuning

Bij moeders en kinderen die in de vrouwenopvang verbleven zijn, gezien de complexiteit van de problematiek, bijna altijd meerdere partijen betrokken. Na verblijf in de vrouwenopvang hebben moeders en kinderen veelal nog zorg en ondersteuning op meerdere leefgebieden nodig zoals wonen, werk en inkomen, schulden, psychische problematiek, traumaverwerking, gedragsproblematiek van kinderen, etc.

Om effectieve zorg en ondersteuning te kunnen bieden, is het van belang dat er wordt samengewerkt. Dit kan gerealiseerd worden door te werken met 1 gezin 1 plan en regie op de betrokken hulpverlening. 1 gezin 1 plan is juist bij het vertrek uit de vrouwenopvang essentieel zodat professionals die vervolghulp bieden weten wat zij moeten doen en met wie ze moeten afstemmen. Door de samenwerking te evalueren kan de samenhang in zorg en ondersteuning verbeteren.

Doorlopende zorg en ondersteuning kan tot stand komen als er een regisseur is, die met behulp van doorzettingsmacht stagnaties kan opschalen of oplossen.

Daarnaast is het van belang om in te schatten wat moeders en kinderen zelfstandig kunnen en of zij zelf regie kunnen voeren over zorg en ondersteuning. Bij het verlaten van de vrouwenopvang helpt een warme overdracht bij de continuïteit van zorg en ondersteuning.

3.1 Samenwerking

In de praktijk zien de inspecties dat de vrouwenopvang samenwerkt met veel

verschillende ketenpartners. Deze samenwerking is soms structureel maar vaak ook incidenteel, afhankelijk van de casus. Samenwerking van de vrouwenopvang met ketenpartners is vooral gebaseerd op een goed persoonlijk contact tussen professionals, korte lijnen en onderling vertrouwen. Met ketenpartners waarmee de vrouwenopvang vaak samenwerkt, zoals politie en Veilig Thuis, zijn op (landelijk) organisatieniveau samenwerkingsafspraken gemaakt. Ook met woningbouw zijn veelal afspraken over huisvesting met daarbij de voorwaarde van het aanvaarden van zorg. Als afspraken met andere partijen zoals huisartsen, verslavingszorg, scholen, jeugdzorg, specialistische zorg worden gemaakt, dan gebeurt dit veelal alleen op casusniveau.

Goed voorbeeld: Vrouwenopvang Flexus evalueert structureel de samenwerking met partijen (gemeente, werk en inkomen, woningbouwvereniging, scholen, schuldhulpverlening enz.).

De vrouwenopvang geeft aan dat de samenwerking met ketenpartners zoals wijkteams, jeugdbescherming of GGZ moeizamer verloopt dan met andere ketenpartners. Redenen die hiervoor worden benoemd: wachttijden, beperkte capaciteit of financiën, personeelsverloop en verschil van visie op de casus. Tussen vrouwenopvang en huisartsen is weinig samenwerking.

Evaluaties met ketenpartners vinden maar zelden plaats. Als wordt geëvalueerd is dit meestal op casusniveau met de bij de casus betrokken professionals. Evaluaties op het niveau van het geheel van samenwerking vinden in nog mindere mate plaats.

Zaken die structureel niet goed verlopen in de samenwerking tussen vrouwenopvang en ketenpartners worden daardoor niet aangekaart, geadresseerd en opgelost.

Goed voorbeeld: Vrouwenopvang Flexus levert gemiddeld een jaar zelf intensieve nazorg waarbij wekelijks een à twee keer contact is voor een stevige vinger aan de pols. Bij het laatste gesprek krijgt de klant nog een strippenkaart mee, waarmee de klant nog 6 à 10 gesprekken kan voeren.

Goed voorbeeld: In de regio Rotterdam is een pilot gestart om samenwerking te versterken tussen vrouwenopvang AROSA en De Waag (GGZ) voor gevallen waarbij de man in behandeling is bij De Waag en de vrouw in de vrouwenopvang Arosa woont. Doel is optimaal samenwerken aan de gezinssituatie.

3.2 Nazorg door de vrouwenopvang

Op twee na verleent elke vrouwenopvang nazorg als moeder en kind uit de opvang vertrekken. De nazorg bestaat uit ambulante begeleiding. De termijn en de intensiteit van deze begeleiding is verschillend en mede afhankelijk van de behoefte en hulpvraag van de moeder. De termijn loopt uiteen van helmaal geen nazorg, maar dan wel warme overdracht naar vervolghulp, tot ongeveer een jaar nazorg¹². De ketenpartners onderschrijven het belang van nazorg door de vrouwenopvang.

¹² De meeste vrouwenopvangorganisaties bieden twee tot zes maanden nazorg. Er zijn twee organisaties die tot maximaal twee jaar nazorg bieden en twee organisaties die geen nazorg bieden. Nazorg wordt meestal geboden in de vorm van ambulante begeleiding, drie organisaties bieden nazorg in de vorm van monitoring.

Goed voorbeeld: bij Vrouwenopvang Emergis verleent een Veerkrachtbegeleider, die tijdens het verblijf in de opvang contact heeft met het kind, ook hulp aan het kind in het ambulante nazorgtraject vanuit de vrouwenopvang.

3.3 Vervolghulp door de ketenpartners

Na het vertrek uit de vrouwenopvang wordt vaak vervolghulp ingeschakeld. Bijvoorbeeld van wijkteams zelf of via het wijkteam de inzet van gespecialiseerde (jeugd)hulp. De vrouwenopvang geeft aan dat professionals die werkzaam zijn in de wijkteams niet altijd over voldoende expertise beschikken over deze groep. Ketenpartners gaan nadat vrouw en kind de vrouwenopvang hebben verlaten, vaak aan de slag met de hulpvraag van moeder die in haar nieuwe levenssituatie door praktische belemmeringen beïnvloed kan zijn. Denk hierbij aan een inventaris voor de inrichting van het huis.

Daarnaast is de benodigde zorg en ondersteuning niet altijd (direct) beschikbaar zoals hulp bij financiën, woningen, hulp door wijkteams en gespecialiseerde zorg zoals GGZ of jeugdhulp.

De grootste stagnaties doen zich voor op het gebied van financiën. Bij veel vrouwen die in de vrouwenopvang komen, valt het inkomen weg en/of speelt schuldenproblematiek. Tijdens het verblijf in de vrouwenopvang wordt een uitkering aangevraagd en een start gemaakt met het aanpakken van schulden.

Bij verhuizing naar een andere gemeente of regio moet een uitkering opnieuw worden aangevraagd en dit leidt tot vertraging bij het verkrijgen van een uitkering.

Het duurt vaak lang voordat een bewindvoerder beschikbaar is en de kennis over financiën bij veel vrouwen ontbreekt. Hierdoor lopen schulden op.

Ook komt het regelmatig voor dat het lang duurt voordat geschikte woningen beschikbaar zijn om naar uit te stromen. Dit ondanks de landelijke afspraak om urgentie in deze situatie te verlenen.

Vrouwenopvangorganisaties geven aan dat bij wijkteams regelmatig wachtlijsten voorkomen voor hulp of het verkrijgen van een indicatie voor gespecialiseerde zorg. Gespecialiseerde zorg, zoals de GGZ of jeugdhulp kan regelmatig niet meteen starten door wachtlijsten. Ook komt het voor dat de geboden hulp niet goed aanluit bij de behoefte van moeder of kind.

Bij verhuizing van moeder en kind naar een andere regio is het regelen van de benodigde zorg en ondersteuning extra lastig en kwetsbaar, omdat ketenpartners elkaar niet (persoonlijk) kennen en zorg en ondersteuning opnieuw opgestart moet worden. Hierdoor is er kans op discontinuïteit. Veel vrouwenopvangorganisaties geven aan dat vrouw en kind dan uit beeld verdwijnen.

De stagnaties worden in de praktijk deels opgelost door moeder en kind langer in de opvang te laten verblijven¹³, een enkele keer door escalatie of opschalen door een regisseur of door alternatieve hulp bij een andere ketenpartner te zoeken.

Goed voorbeeld: Vrouwenopvang Kwintes bezoekt na verhuizing naar een andere regio de moeder en kind op hun nieuwe locatie voor een gezamenlijk gesprek met de nieuwe hulpverleners.

Goed voorbeeld: Vrouwenopvang Blijf van mijn Lijf Parkstad heeft afspraken met de gemeente dat stagnaties daar kunnen worden neergelegd. Vanuit de gemeente worden organisaties dan aangesproken.

3.4 1 gezin 1 plan

Elke vrouwenopvang werkt met een hulpverleningsplan voor vrouwen en kinderen die in de opvang verblijven. Dit plan richt zich zowel op de periode in de opvang als de periode na vertrek. In de ene helft van de casussen wordt een plan gemaakt voor moeder en kind gezamenlijk en in de andere helft wordt een apart plan voor zowel de moeder als voor het kind gemaakt.

In de hulpverleningsplannen is de problematiek beschreven en zijn doelen gesteld voor de hulp op verschillende leefgebieden. Iets meer dan de helft van de vrouwenopvangorganisaties schenkt in het plan expliciet aandacht aan de rol van vader van de kinderen. Zo wordt bijvoorbeeld het streven naar een omgangsregeling tussen de kinderen en vader in het plan opgenomen als de veiligheidssituatie dit toelaat.

Ketenpartners waar moeder of de kinderen mee te maken hebben (zoals school, woningbouw, ambulante hulp, wijkteams) zijn in beperkte mate betrokken bij de totstandkoming van de plannen. Dit betekent dat in veel gevallen geen sprake is van 1 gezin 1 plan.

¹³ Dit wordt bevestigd door de gegevens uit de Monitor In-, door- en uitstroom vrouwenopvang, RegioAanpak Veilig Thuis, december 2016.

Ook ketenpartners geven aan dat nog te weinig wordt gewerkt met een gezamenlijk integraal plan. Als reden geven ketenpartners aan dat zij veel werken met een eigen plan en dat hierover geen gezamenlijke afspraken tussen vrouwenopvang en ketenpartners zijn gemaakt.

Goed voorbeeld: woningbouwcorporatie Housing Parkstad geeft aan dat er in de regio gewerkt wordt volgens 1 gezin 1 plan, opgesteld door een hulpverlener, meestal een casemanager die een coördinerende functie heeft.

3.5 Eigen regie

Het uitgangspunt van de vrouwenopvang en ketenpartners is dat vrouwen, zodra zij weer zelfstandig wonen, zoveel mogelijk zelf regie kunnen voeren over hun eigen leven en dat van hun kind(eren). In de vrouwenopvang is het bevorderen van zelfredzaamheid van moeders daarom een belangrijk onderdeel van de hulp.

Ervaring van een moeder uit de vrouwenopvang: "Sinds ik in mijn nieuwe woning woon, krijg ik geen begeleiding meer van MEE. Dat is ook niet nodig. Wel heb ik voor het regelen van financiële zaken, het invullen van papieren en het doen van betalingen ondersteuning. Ik heb deze hulp nodig want dingen regelen en lezen en schrijven zijn lastig voor mij. Deze begeleiding duurt een jaar, waarvan ondertussen een half jaar is verstreken. Daarna moet ik het zelf doen."

Vrouwenopvang en ketenpartners geven tegelijkertijd aan dat de overgang vanuit de vrouwenopvang naar zelfstandigheid groot is, als de structuur wegvalt die de vrouwenopvang biedt. Bovendien is het verblijf in de vrouwenopvang in verhouding tot de problematiek vaak te kort om volledige zelfredzaamheid te realiseren.

De drempel voor moeders om hulp te vragen als zij weer zelfstandig wonen is hoog, vanwege schaamte of omdat ze niet weten bij wie ze terecht kunnen. Een extra risico vormen moeders die geen hulpvraag hebben of zorgmijddend zijn en/of geen hulp accepteren. Zij verdwijnen snel uit beeld nadat ze de vrouwenopvang hebben verlaten.

De mate van zelfredzaamheid wordt in de vrouwenopvang bijna altijd in kaart gebracht. Ketenpartners geven aan dat het belangrijk is om vervolgens stap voor stap eigen regie op te bouwen. Dit vraagt om een ondersteunende rol van de betrokken professional (zoals een begeleider van de vrouwenopvang of van een wijkteam) die steeds samen met de moeder kijkt op welke onderdelen eigen regie wel lukt en waar nog hulp bij nodig is.

Ervaring van een moeder uit de vrouwenopvang: "Ik probeer zaken zelf te regelen. In het begin deed ik dat samen met de begeleidster van de vrouwenopvang. Vooral het regelen van de zaken rond de verzekeringen was moeilijk."

3.6 Professionele regie

Indien vrouwen zodra zij weer zelfstandig wonen (gedeeltelijk) zelf geen regie kunnen voeren, is een professionele regisseur nodig.

In de praktijk zien de inspecties dat bij een kinderbeschermingsmaatregel de gezinsvoogd door alle betrokken partijen wordt gezien als de regisseur na vertrek uit de opvang. Is er geen voogd maar is de vrouwenopvang nog betrokken vanuit een nazorgtraject, dan zien de ketenpartners de vrouwenopvang als regisseur. Indien er geen gezinsvoogd is en de vrouwenopvang niet meer betrokken is, dan is het voor ketenpartners en moeders onduidelijk wie regie voert. De behoefte aan een regisseur bij ketenpartners wordt wel sterk gevoeld op het moment dat er sprake is van onveiligheid. Voor hen is dan vaak niet helder bij wie zij terecht kunnen met vragen of zorgen over moeder en/of kind. De reden van deze onduidelijkheid is dat over het voeren van regie bij vertrek uit de vrouwenopvang geen heldere afspraken zijn gemaakt of dat betrokken partijen niet op de hoogte zijn van de afspraken.

Goed voorbeeld: Vrouwenopvang Elckerlyc heeft een registratiesysteem om vast te leggen wie de regisseur is na vertrek uit de vrouwenopvang.

3.7 Delen van informatie

De vrouwenopvang deelt informatie altijd met medeweten van de moeder. Maar met ketenpartners zijn in de praktijk nauwelijks afspraken over het delen van informatie. Het delen van informatie verloopt vooral via persoonlijke contacten waarbij het vertrouwen in elkaar belangrijk is. Vooral signalerende partijen zoals scholen,

woningbouwcorporaties, jeugdgezondheidszorg en huisartsen geven aan dat ze niet op de hoogte zijn dat moeder en kind in de vrouwenopvang hebben verbleven.

Signalerende partijen geven aan deze informatie nodig te hebben om eventuele veiligheidsrisico's of andere signalen te kunnen duiden en om passende hulp in te kunnen laten zetten.

Als reden dat informatie niet wordt gedeeld noemen vrouwenopvang en ketenpartners het ontbreken van toestemming van ouders, beroepsgeheim van ketenpartners en privacy en het vertrek van moeder en kind met onbekende bestemming. Als een moeder geen toestemming geeft voor het delen van informatie, maar er is wel een veiligheidsrisico voor kinderen, dan ook delen niet alle vrouwenopvangorganisaties de informatie hierover.

Goed voorbeeld Buurteam: door regie aan de ouder te geven, geef je erkenning voor de rol van de ouder. De ouder leert verantwoording/regie naar zich toe te trekken. En kan op basis hiervan invulling geven aan hoe een stabiele/veilige omgeving te bieden voor het kind.

3.8 Conclusie

Nazorg vanuit de vrouwenopvang zorgt voor continuïteit in de ondersteuning van moeder en kind na vertrek uit de opvang. Vervolghulp is niet altijd (direct) beschikbaar en vooral op de gebieden financiën en inzet van specialistische hulp via het wijkteam zijn er regelmatig stagnaties. Ook zijn onvoldoende woningen beschikbaar. Het resultaat hiervan is dat vrouwen en kinderen om deze redenen langer in de vrouwenopvang blijven dan nodig. De inspecties vinden dit onwenselijk.

Het belemmert de instroom van andere vrouwen en kinderen in de vrouwenopvang. Opschaling naar een regisseur om te zorgen dat de benodigde hulp wel tot stand komt of inzetten van alternatieve hulp is dan noodzakelijk, maar dit gebeurt in de praktijk niet vaak.

De inspecties concluderen dat er weinig samenwerkingsafspraken zijn gemaakt over regie, een integraal plan en het delen van informatie. Vooral samenwerkingsafspraken met huisartsen, scholen en specialistische zorg zoals GGZ, jeugdzorg en verslavingszorg ontbreken. Dit is risicovol voor de continuïteit van zorg en ondersteuning. Het kan resulteren in zorg en ondersteuning die niet goed op elkaar aansluit, moeders en kinderen die uit beeld verdwijnen en onvoldoende of te laat handelen bij signalen.

De hulp vanuit de vrouwenopvang en de ketenpartners is erop gericht moeders zoveel mogelijk zelfredzaam te maken. De inspecties vinden dit een goede ontwikkeling, mits de mate van zelfredzaamheid goed wordt ingeschat en indien nodig ondersteund. Alleen door een inschatting te maken wat moeders (eventueel met behulp van een netwerk) zelf kunnen is de inzet van passende hulp mogelijk. De inspecties zien dat de inschatting van zelfredzaamheid in de vrouwenopvang wordt gemaakt maar zien de inschatting niet terug bij ketenpartners.

4. Eindconclusie en aanbevelingen

4.1 Eindconclusie

De inspecties richtten zich in hun onderzoek op de vraag wat goed gaat en wat beter kan bij het borgen van veiligheid aan ouders(s) en kind(eren) die de vrouwenopvang verlaten en het bieden van continuïteit in de zorg en ondersteuning en welke verklaringen hiervoor gegeven kunnen worden.

De inspecties troffen bij de onderzochte vrouwenopvangorganisaties en ketenpartners goede voorbeelden aan die zorgen voor veiligheid en continuïteit in de zorg en ondersteuning na verblijf in de opvang. Hierbij valt in positieve zin onder andere op dat de vrouwenopvang meestal nazorg verleent aan vrouwen en kinderen die de opvang verlaten. De vrouwenopvang heeft oog voor veiligheid tijdens de opvang en ook als moeder en kind de opvang verlaten. Deze aspecten en de goede voorbeelden die in het onderzoek naar voren kwamen, zorgen voor een ontwikkeling in de samenwerking tussen vrouwenopvang en ketenpartners. De inspecties willen de samenwerking verder stimuleren.

Continuïteit van zorg en ondersteuning na het verlaten van de opvang is echter niet vanzelfsprekend. Discontinuïteit komt het meest naar voren op het gebied van de inzet van (gespecialiseerde) zorg, financiën en het verkrijgen van een woning. De inspecties zien het ontbreken van continuïteit in de zorg en ondersteuning als een groot risico voor een terugval in problematiek en voor de veiligheid van moeders en kinderen die de vrouwenopvang verlaten. Want juist partijen die nog achter de voordeur bij het gezin komen, kunnen onveiligheid na de opvang

signaleren. Factoren die bijdragen aan deze discontinuïteit zijn het ontbreken van een integraal plan en onvoldoende invulling van de regiefunctie na vertrek uit de opvang. Daarnaast zijn er vaak wachttijden voor hulp vanuit wijkteams of gespecialiseerde zorg. Te weinig informatie bij de ketenpartners over moeder en kind die in de opvang hebben verbleven, speelt ook een rol. Daarnaast kan er sprake zijn van onvoldoende expertise bij de vervolghulp over problematiek na huiselijk geweld of kan het zijn dat de beschikbaarheid van hulp niet voldoende aansluit op wat nodig is.

Discontinuïteit kan ook ontstaan door zorgmijding bij moeder, het ontbreken van een hulpvraag en verhuizingen naar een andere gemeente of regio. De kans op terugval is groter wanneer er geen professionele hulp meer bij het gezin betrokken is en bij het ontbreken van een ondersteunend sociaal netwerk.

De inspecties vinden het belangrijk dat als moeder en kinderen zelfstandig gaan wonen de rol van de regievoerder en de signalerende rol van ketenpartners zoals scholen, huisartsen, jeugdgezondheidszorg goed ingevuld wordt om de continuïteit en de veiligheid te borgen. In de praktijk is na vertrek van moeder en kinderen uit de vrouwenopvang voor ketenpartners onduidelijk wie zicht houdt op de veiligheid.

De inspecties benadrukken dat de kwetsbaarheid van deze groep moeders en kinderen in de overgang naar zelfstandigheid van de vrouwenopvang en de ketenpartners speciale aandacht vraagt en rechtvaardigt.

Ook gemeenten hebben een belangrijke rol in het organiseren en borgen van een veilige leefsituatie, het zorg dragen dat signalen van onveiligheid worden opgepakt en het handelen naar aanleiding van deze signalen. De gemeenten moeten hier hun verantwoordelijkheid als regievoerder op het lokale veld invullen zodat voor de ketenpartners en de vrouwenopvang duidelijk is wat ieders taak is en wat zij van elkaar mogen verwachten. De inspecties zijn van mening dat op bovenstaande thema's verbetering nodig is. Dit draagt bij aan de implementatie van de basis kwaliteitseisen hulp en opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld¹⁴.

4.2 Aanbevelingen

De inspecties komen tot de volgende aanbevelingen gericht aan de vrouwenopvang, hun ketenpartners en gemeenten:

Hou zicht op moeder en kind na vertrek uit de opvang en handel bij signalen van onveiligheid

Het is belangrijk dat ook na vertrek uit de vrouwenopvang de eerste tijd zicht blijft houden op hoe het met moeder en kind gaat. In de periode dat de vrouwenopvang nazorg verleent, is er dan zicht op hoe het met moeder en kind gaat. De vrouwenopvang dient bij vertrek in overleg met moeder er voor te zorgen dat ketenpartners zoals wijkteam, school, gezondheidszorg, woningbouwvereniging, huisarts en hulpverleners op de hoogte zijn van de achtergrond en van het veiligheidsplan, zodat zij ook alert (kunnen) zijn op signalen van

onveiligheid en weten waar zij signalen kunnen afgeven. Daarnaast verwachten de inspecties dat de vrouwenopvang alle kinderen in de vrouwenopvang registreert in de Verwijsindex Risicjongeren (VIR) om de onderlinge afstemming tussen professionals te versterken.

Als er geen nazorg is of de nazorg loopt af en er is geen hulpvraag meer of moeder is zorgmijndend, verdwijnen moeder en kind uit het zicht van hulpverleners. Gezien het eerder geschetste risico op terugval vinden de inspecties het belangrijk dat iemand zicht blijft houden op het gezin. De meest aangewezen partij daarbij is de gemeente (als verantwoordelijke voor nazorg in de keten van de aanpak van geweld in huiselijke kring) en meer specifiek het wijkteam. De inspecties vinden dat bij afloop van betrokkenheid van de vrouwenopvang, er in ieder geval nog een half jaar een vinger aan de pols¹⁵ wordt gehouden door een regisseur waar ook ketenpartners als school, woningbouwvereniging, huisarts of jeugdgezondheidszorg signalen over onveiligheid kunnen melden. Ook als de vrouw naar een andere regio verhuist, dient de vrouwenopvang te zorgen voor een regisseur vanuit de nieuwe gemeente die bij het gezin betrokken is. Als ketenpartners signaleren dat het binnen het gezin niet goed gaat of als zij signalen ontvangen van anderen, moeten zij extra alert zijn en ook handelen op deze signalen. Dit kan door deze signalen door te geven aan de betrokken regisseur of te melden bij Veilig thuis. Ketenpartners dienen bij zorgen over kinderen gebruik te maken van de Verwijs Index Risicjongeren.

¹⁴ Basis kwaliteitseisen hulp en opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld, Regio Aanpak Veilig Thuis. VWS, VNG en Federatie Opvang, Mei 2016.

¹⁵ Vervolg op de vrouwenopvang, De situatie van vrouwen een jaar na dato, Judith Wolf e.a. 2007 p.61.

Maak samenwerkingsafspraken en evalueer periodiek

Om effectieve zorg te kunnen bieden is het van belang dat er een goede aansluiting is op wijkteams en gespecialiseerde zorg en dat er wordt samengewerkt tussen de vrouwenopvang en de ketenpartners.

Vrouwenopvang, ketenpartners en gemeenten moeten zorgen voor afspraken die de samenwerking bevorderen zoals het werken met een integraal plan, de invulling van regievoering en het delen van informatie en deze afspraken periodiek evalueren. Hierin ligt een specifieke rol voor gemeenten om zorg te dragen dat 1 gezin 1 plan 1 regisseur tot stand komt.

Bevorder en faciliteer continuïteit van hulp en inkomen

Continuïteit in zorg is van groot belang voor deze kwetsbare moeders en kinderen, zeker als zij weer zelfstandig gaan wonen. De inspecties vinden het belangrijk dat organisaties en gemeenten ervoor zorgen dat voor de moeders en kinderen de drempel om hulp in te schakelen zo laag mogelijk is, zodat geen vertraging in zorg en ondersteuning optreedt. Zowel waar dit gaat over het verkrijgen van een inkomen als de inzet van (specialistische) hulp.

De vrouwenopvang dient partijen die vervolghulp bieden, zoals de wijkteams, al in de vrouwenopvang zo vroeg mogelijk te betrekken, zodat de hulp tijdens en na het verblijf in de opvang in een continu proces voortgezet kan worden.

De vrouwenopvang moet vervolghulp informeren over eventuele risico's op zorgmijding. De achterliggende problematiek, vastgesteld bij opname in de

vrouwenopvang, moet met behulp van het integrale plan en warme overdracht met de ketenpartners die de hulp voortzetten worden besproken, zodat deze niet uit het zicht verdwijnt. Als de betrokkenheid van de vrouwenopvang eindigt, zorg dat afspraken zijn gemaakt wie de rol van regisseur dan op zich neemt en dat dit bij betrokken partijen bekend is. De regisseur moet actief handelen en doorzettingsmacht hebben om stagnaties in de continuïteit van zorg en ondersteuning op te heffen.

Gemeenten kunnen procedures over aanvragen van uitkeringen (bij verhuizing naar een andere gemeente) verbeteren en daarvoor gebruikmaken van SUWI-net¹⁶ en de mogelijkheden van maatwerk rondom uitkeringsverstrekking benutten. Maar ook kunnen gemeenten ervoor zorgen dat er minder vertraging optreedt bij (gespecialiseerde) vervolghulp. Gemeenten kunnen vanuit hun rol organisaties faciliteren en stimuleren om zorg en ondersteuning beter op elkaar aan te laten sluiten.

Ontwikkel expertise bij ketenpartners op het gebied van huiselijk geweld

Ketenpartners die betrokken zijn na vertrek uit de vrouwenopvang, bijvoorbeeld wijkteams, hebben niet altijd voldoende expertise over huiselijk geweld en de gevolgen daarvan om in te schatten wat aan hulp nodig is. De ketenpartners dienen er voor te zorgen dat zij voldoende expertise in huis hebben over de (gevolgen van) deze problematiek en signalen van huiselijk geweld om dit te herkennen.

¹⁶ <https://www.bkwi.nl/producten/suwinet-services/suwinet-inkijk>

Ook de signalerende ketenpartners, denk bijvoorbeeld aan scholen, jeugdgezondheidszorg, vrijwilligersorganisaties moeten hun medewerkers voldoende scholen in het gebruik van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling om signalen te herkennen, te kunnen duiden en te weten wat van hen verwacht wordt. De vrouwenopvang kan met haar expertise op het gebied van huiselijk geweld een bijdrage hieraan leveren en doet dit ook al. De gemeenten kunnen het verkrijgen van meer expertise bij ketenpartners faciliteren.

Tot slot

Deze aanbevelingen zijn niet uniek voor moeders en kinderen die de vrouwenopvang verlaten. Gemeenten hebben vaak ook te maken met cliënten en patiënten die uitstromen uit jeugdzorgplus, GGZ instellingen, forensische zorg, etc. Zij hebben baat bij dezelfde aanpak.